Lakivaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa: U 40/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä

1 Lausuntopyynnöstä

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt 28.10.2024 lähettämällään pyynnöllä Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi tiistaina 12.11.2024 otsikossa mainitussa asiassa.

Poliisihallitus on pyytänyt asiantuntijalausunnon tueksi Keskusrikospoliisin lausunnon, jonka keskeisimmät seikat on huomioitu Poliisihallituksen asiantuntijalausunnossa.

2 Lausunto Valtioneuvoston kirjelmästä

2.1 Yleisesti sopimusehdotuksesta

Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliselle sopimusta rajat ylittävästä pääsystä todistusaineistoon voidaan pitää periaatteellisesti kannatettavana, mikäli sopimus voidaan toteuttaa siten, että siinä on huomioitu Suomen perustuslaki ja EU-lainsäädäntö. Sopimuksen tarpeellisuuden arvioinnissa tulisi ottaa huomioon kansallinen ja unionin lainsäädäntö ja sen näiden asettamat rajoitukset sekä se, ettei sopimus lisää rikosprosessin toimijoiden taakkaa kohtuuttomasti tai mahdollisesti pidennä joidenkin tiedonsaantipyyntöjen toteuttamista.

Teknologinen kehitys on vaikuttanut paitsi rikollisuuden muotojen kehittymiseen niin myös siihen, millä tavalla rikolliset pitävät yhteyttä keskenään tai rikoksen uhreihin. Rikosten tutkintaa ja syyteharkintaa varten hankittava todistusaineisto on aiempaa enemmän sähköisessä muodossa ja tieto sijaitsee toisessa maassa, josta sen hankkiminen esitutkintaa varten voi olla vaikeaa tai joissain tapauksissa mahdotonta. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä neuvoteltava sopimus voi parantaa todistusaineiston saatavuutta ja jouduttaa prosessia aineiston saamiseksi.

Euroopan unionin sähköisen todistusaineiston asetuksessa ns. E-evidence asetus (EU) 2023/1543 säädetään periaatteista ja velvollisuuksista sellais-

ten palveluntarjoajien osalta, jotka tarjoavat palveluja unionissa ja neuvoteltava sopimus laajentaisi mahdollisuuksia saada rikostorjunnan kannalta merkityksellistä sähköistä todistusaineistoa myös Yhdysvalloissa toimivilta palveluntarjoajilta. Toisin kuin E-evidence asetuksessa nyt neuvoteltavassa sopimuksessa kyse olisi pääosin sisältötiedosta.

Sopimuksen ja e-evidence asetuksessa säädetyn menettelyn yhteensovittaminen on erittäin tärkeää, jotta menettelytavat sekä asetuksessa säädetyissä että sopimuksessa sovituissa tapauksissa ovat yhdenmukaiset. Yhdenvertaisen kohtelun sekä rikosvastuun toteuttamisen kannalta on tärkeää, että sopimus ei mahdollista eri maiden kansalaisten erilaista kohtelua rikosprosessissa.

Havaitusti maiden erilaiset kriminalisoinnit voivat johtaa tällaiseen tilanteeseen. Sopimuksen edellyttämä pyynnön perusteena olevan rikoksen rangaistavuuden taso saattaa täyttyä pyytävässä maassa, mutta teko ei ole pyynnön vastaanottavan maan kansallisen lain mukaan lainkaan rikos. Esimerkiksi EIO-sääntelyssä tällaisia tilanteita on pyritty estämään rajaamalla pakkokeinojen käyttöä näissä tilanteissa (EIO lain 2:9.3 §). Vaikka suora rajat ylittävä yhteistyö ei edellytä kansallisten viranomaisten päätöksentekoa, vastaavan suojamekanismin tai reunaehtojen tarvetta tulisi harkita ja arvioida myös EU-USA sopimuksen osalta. Suoraan yhteydenpitoon pohjautuva yhteistyö ei voine oikeuttaa pidemmälle menevää yhteistyötä kuin mitä oikeudellisen yhteistyön osalta on EU:ssa sallittua.

Sopimus mahdollistaisi toisen valtion viranomaisten suorat yhteydenotot Suomessa sijaitseviin palveluntarjoajiin, jolloin on tärkeää varmistaa, että tiedonsaantia koskisivat samat periaatteet kuin ne ovat kansallisten tai muiden unionin maiden viranomaisten tiedonsaannissa.

3 Vaikutukset poliisin resursseihin

Valtioneuvoston kirjelmässä tuodaan esiin, että *ehdotettu sopimus saattaisi myös vaikuttaa jossain määrin vähentävästi poliisin kansainvälisen tiedonvaihdon resurssien tarpeeseen*. Tähän arvioon ei voida yhtyä, koska ei ole selvää, muuttuisiko esimerkiksi sisältötietojen saamiseksi tarvittava prosessi nykyistä raskaammaksi ja miten kansallisen lainsäädännön muutokset vaikuttaisivat esimerkiksi pakkokeinojen käyttöön verrattuna nykyiseen menettelyyn. On mahdollista, että prosessien uudistaminen ja sopimuksen velvoitteet saattavat päinvastoin lisätä poliisin resurssitarvetta kansainvälisessä tiedonvaihdossa. Poliisin ja muiden rikosprosessin viranomaisten resurssien kasvanut tarve tulisi selvittää ja ottaa huomioon sopimusta neuvoteltaessa sekä kansallista lainsäädäntöä muutettaessa.

Poliisitarkastaja Kimmo Ulkuniemi

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 08.11.2024 klo 09:13. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.